

Ar Lietuvos įmonėms reikia daugiakalbių darbuotojų?

Agnė Kalninytė

Lietuvių kalbos katedra

Vytauto Didžiojo universitetas

K. Donelaičio g. 58

LT-44248 Kaunas, Lietuva

Tel.: +370 672 90066

El. paštas: a.kalninyte@hmf.vdu.lt

Anotacija

Straipsnyje apžvelgiami sociolingvistinio tyrimo, atlikto nagrinėjant internetinius ir spausdintus darbo skelbimus, rezultatai. Šiuo tyrimu siekta išsiaiškinti, kurių kalbų ir kokių kalbos įgūdžių šiuo metu labiausiai reikia Lietuvoje veikiančioms verslo įmonėms. Tyrimo medžiagą sudaro 1063 lietuvių kalba parašyti interneto svetainių, nacionalinių dienraščių ir rajonų laikraščių darbo skelbimai. Atliktas tyrimas parodė, kad dažniausiai Lietuvos įmonės ieško darbuotojų, mokančių kelias kalbas: ne tik plačiai vartojamas anglų, rusų, vokiečių, lenkų, bet ir retesnes – suomių, norvegų, danų, ispanų, italų, portugalų ar kt.; matyti, kad darbdaviai pageidauja, jog būsimoji darbuotojai mokėtų ir taisyklingą lietuvių kalbą. Pastebėta, kad darbo skelbimuose kalbos įgūdžiai dažniausiai apibūdinami nesiremiant Bendrąja Europos kalbų mokėjimo orientacine sistema, todėl formulotės yra abstrakčios ir gali būti skirtingai suprantamos darbdavių ir darbuotojų.

Raktažodžiai: globalizacija, verslo komunikacija, kalbų kontaktai, užsienio kalbos, darbo skelbimai

1 Įžanga

Pastaraisiais metais vykusį rinkos globalizacija ir tarptautinė prekyba lėmė įvairių skirtingo dydžio ir struktūros verslo organizacijų sąlytį. Verslo srityje dirbantiems žmonėms prireikė kalbų, padedančių vykdyti tarptautinę prekybą: užmegzti ryšius, derėtis dėl kainų, darbo sąlygų, prekybos vystymo, steigti filialus, ieškoti partnerių, tiekėjų, klientų ir pan. Taigi į kalbą pradėta žiūrėti kaip į vieną iš svarbiausių, turinčių didžiulę galią konkurencingo verslo veiksmų.

Jau nuo 2005 metų ES institucijose minima kalbų mokėjimo nauda verslui ir – priešingai – pabrėžiamas neigiamas kalbos / kalbų žinių trūkumo poveikis Europos ekonomikai. Pvz., 2006 m. atliktas ELAN (angl. *Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise*) tyrimas atskleidė, kad iki 11 proc. ES įmonių dėl kalbos / kalbų žinių stokos nepasirašo sutarčių su galimais kitų ES šalių partneriais (ELAN 2006, 5). Teigiama, kad nuo tam tikrų kalbos vadybos principų priklauso ir eksporto rezultatai (Bendrijos veiksmų daugiakalbystės srityje aprašas ir internetinės konsultacijos su visuomene rezultatai 2008, 30). Taigi verslo srities atstovams rekomenduojama atkreipti dėmesį į kalbų mokėjimą, pradėti taikyti įmonėse kalbų vadybą, investuoti į darbuotojų kalbų mokymą, didinti darbuotojų tarptautinį judumą, įdarbinti imigrantus, nes pastarųjų kalbos įgūdžiai vis dar nėra tinkamai išnaudojami (Daugiakalbystės reikalų aukšto lygio grupės galutinė ataskaita 2007, 4).

Kalbų vartojimas ir poreikis verslo srityje tiriamas įvairiais aspektais. Aptiriamas anglų (Seidlhofer *et al.* 2006; Rogerson-Revell 2007), rusų (Pavlenko 2006), ispanų (Godenzzi 2006), prancūzų (Wright 2006), vokiečių (Darquennes, Nelde 2006), kinų (Li 2006) ir kt. kalbų, kaip *lingua franca*, pasirinkimas (ne-) tarptautinėse įmonėse. Analizuojamas anglų ir anglų, kaip verslo *lingua franca*, (angl. *business english as a lingua franca*) kalbų santykis (Kankaanranta, Louhiala-Salminen, 2010). Nagrinėjama kalbų įvairovė ir poreikis įvairiose darbovietėse (Lechtonen, Karjalainen 2007, 493).

Lietuvoje tokio ar panašaus pobūdžio tyrimų kol kas atlikta nedaug. Kaip vieną iš pagrindinių darbų reikėtų paminėti sociolingvistinį tyrimą „Kalba darbe“ (2007), kuriuo siekta nustatyti nevalstybinio Lietuvos ūkio sektoriaus įmonėse vartojamas kalbas. Šis tyrimas atskleidė, kad daugiau nei pusėje Lietuvos įmonių greta lietuvių kalbos vartojamos ir kitos (dažniausiai rusų ir anglų) kalbos – ši daugiakalbystė susiformavo dėl įmonių ekonominių ryšių su užsienio partneriais, naujų sudėtingų technologijų taikymo, būtinybės naudotis technologine dokumentacija užsienio kalbomis ir kt. (Dobelienė 2007, 20). Lietuvos miestuose vartojamų kalbų įvairovę atskleidė ir mokslinių tyrimų projektas „Miestai ir kalbos“ (Ramonienė *et al.* 2010): nustatyta, kad „iš visų apklaustųjų anglų kalbą dažnai arba kartais tenka vartoti apie penktadaliui: ja skaityti 22 procentams, kalbėti – 21 proc., rašyti – 17 proc.“ (Vaicekauskienė 2010, 191).

Greta išsamių, didelės apimties mokslinių tyrimų Lietuvoje nagrinėjama ir konkrečių specialybių darbuotojų vartojamų kalbų įvairovė. Išnagrinėjus projektų vadybininkų (Andžiūtė *et al.* 2007), administratorių, vadovo asistentų (Astromskienė, Liučvaitienė 2008), pardavimų vadybininkų (Žiliūtė 2003), vadybos ir administravimo sričių (Ranonytė *et al.* 2007) studentams keliamus kalbos / kalbų mokėjimo reikalavimus, matyti, kad dažniausiai darbdaviai prašo

mokėti anglų, rusų, vokiečių, lietuvių (retai – prancūzų) kalbą. Pranašumu laikomas gebėjimas bendrauti ne viena užsienio kalba, pageidaujamas retesnių kalbų mokėjimas.

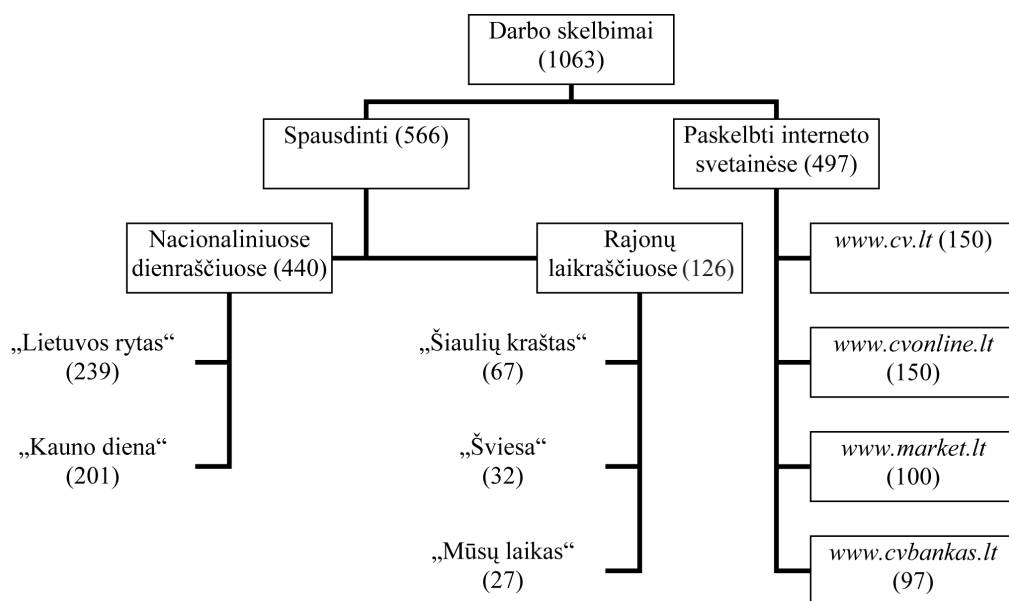
Išnagrinėjus mokslinę literatūrą, skirtą Lietuvos verslo srityje vartojamų kalbų įvairovei, matyti, kad labiausiai trūksta išsamių sistemingų tyrimų, galinčių atskleisti bendras kalbines nuostatas, būdingas Lietuvoje veikiančioms verslo įmonėms. Kol kas neatsakyta į tokius klausimus: kuri kalba / kalbos Lietuvos verslo srityje atlieka *lingua franca* vaidmenį? Kas lemia kalbos / kalbų pasirinkimą įmonėse? Su kokiomis kalbinėmis problemomis susiduriama bendraujant kuria nors viena ar keliomis kalbomis? Ar įmonės patiria nuostolių dėl tam tikros kalbos / kalbų įgūdžių stokos? Šiuo straipsniu siekiama atsakyti į vieną iš išvardytų klausimų: nagrinėjama, kurių ir kiek kalbų (nepriklausomai nuo specialybės ar siūlomų pareigų) bei kokio mokėjimo lygio šiuo metu Lietuvos įmonės dažniausiai reikalauja iš būsimų darbuotojų.

2 Tyrimo medžiaga ir metodai

Tyrimo medžiagą sudaro 1063 darbo skelbimai, paskelbti 2010 m. sausio–rugsėjo mėn. viešosiose žiniasklaidos priemonėse (internetu svetainėse ir laikraščiuose). Remiantis darbo skelbimuose pateiktais reikalavimais, galima daug ką pasakyti apie svarbiausius šiandieninių darbdavių (taigi ir verslo srities) poreikius: paklausiausias specialybes, būsimiems darbuotojams reikalingiausius profesinius įgūdžius (išsilavinimą, praktiką, kvalifikaciją, kalbų mokėjimą ir kt.), asmenines savybes. Laikraščiai ir internetas, kaip darbo skelbimų šaltinis, pasirinkti remiantis darbuotojų atrankos specialistų nuomone, kad tai yra populiariausia ir efektyviausia darbuotojų paieškos vieta, pritraukianti daug darbo ieškančių žmonių¹.

Lietuvių kalba parašyti skelbimai buvo surinkti iš keturių interneto svetainių, pasižyminčių skelbimų ir lankytojų gausa (www.cv.lt, www.cvonline.lt, www.cvbankas.lt ir www.cvmarket.lt), dviejų skaitomiausių nacionalinių dienraščių („Lietuvos rytas“ ir „Kauno diena“) ir trijų atsitiktinai pasirinktų rajonų laikraščių (Jurbarko rajono laikraščio „Šviesa“, „Mūsų laikas“ ir Šiaulių rajono laikraščio „Šiaulių kraštas“) (žr. 1 pav.). Rajonų laikraščiai pasirinkti siekiant palyginti kalbų poreikį didžiųjų miestų (Vilniaus ir Kauno) ir mažesnių miestų (Jurbarko, Šiaulių) įmonėse. Siekiant tyrimo objektyvumo, skelbimai buvo renkami atsitiktinai, neatsižvelgiant į skelbimą pateikusios įmonės statusą, skelbimo struktūrą, turinį (tačiau siekta, kad skelbimai nesikartotų). Kad internetinius ir spausdintus skelbimus būtų galima lyginti tarpusavyje, stengtasi surinkti panašų interneto svetainių ir laikraščių skelbimų skaičių.

¹ Žr. <http://www.personaloprojektai.lt/straipsnis/kaip-pasirinkti-ideal-darbuotoj>, <http://www.studabir.lt/dpatarimai.php>

1 paveikslas. Tyrimo medžiaga

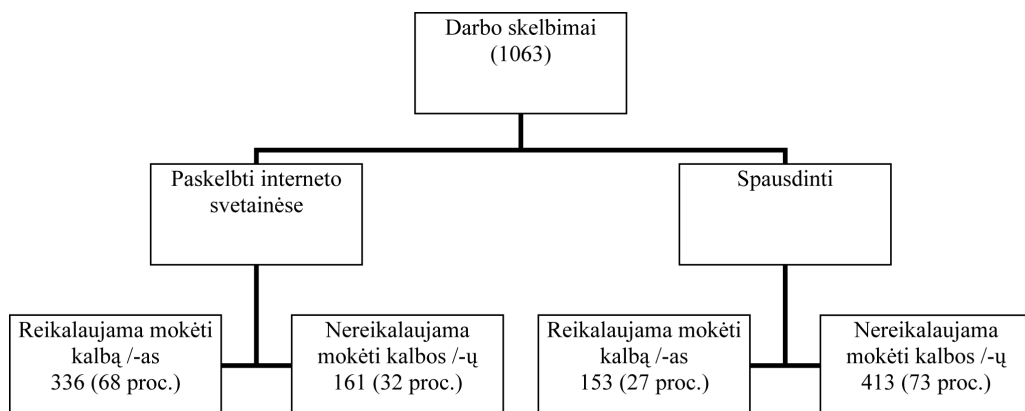
Tyrimo medžiagą sudaro 566 laikraščių skelbimai (53 proc. visų skelbimų) ir 497 interneto svetainių skelbimai (47 proc. visų skelbimų). Laikraščių skelbimus sudaro 440 nacionalinių dienraščių (78 proc. spausdintų skelbimų) ir 126 rajoninių laikraščių (22 proc. spausdintų skelbimų) skelbimai. Visa ši medžiaga buvo suskirstyta į skelbimus, kuriuose reikalaujama ar pageidaujama, kad būsimieji darbuotojai mokėtų tam tikrą kalbą / kalbas ir į tuos, kuriuose kalbos / kalbų mokėjimo poreikis neminimas. Pastarieji skelbimai šiame straipsnyje nenagrinėjami.

3 Tyrimo rezultatai

Aptariant tyrimo rezultatus, pirmiausia apžvelgiamas skelbimų pasiskirstymas pagal tai, ar juose nurodomas kalbos / kalbų mokėjimo poreikis; toliau nagrinėjama skelbimuose nurodytų kalbų įvairovė ir aptariamas kalbos / kalbų mokėjimo lygio poreikis.

3.1 Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad iš 1063 nagrinėtų skelbimų net 574-iuose nereikalaujama jokios kalbos. Šie skelbimai sudaro daugiau nei pusę (54 proc.) visų surinktų. 489-iuose skelbimuose (tai sudaro 46 proc. visų surinktų skelbimų) reikalaujama mokėti kokią nors (lietuvių, užsienio) kalbą / kalbas. Šiuo požiūriu skiriasi spausdinti ir internetiniai skelbimai (žr. 2 pav.).

Interneto svetainių skelbimuose reikalavimas mokėti kalbą / kalbas nurodomas daug dažniau (68 proc.) nei spausdintuose skelbimuose (27 proc.).

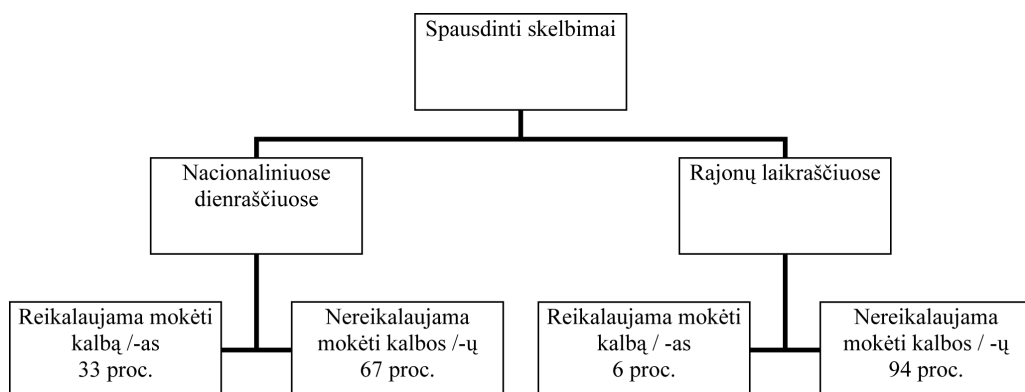

2 paveikslas. Kalbos mokėjimo poreikio nurodymas darbo skelbimuose

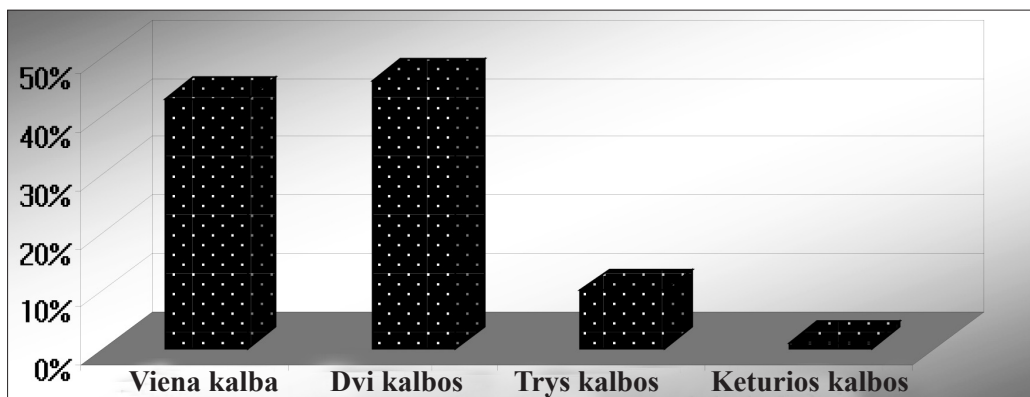
Palyginus didžiųjų ir mažesnių miestų laikraščiuose spausdinamus darbo skelbimus, taip pat išryškėja skirtumų (žr. 3 pav.).

Rajonų laikraščiuose spausdinami skelbimai retai (6 proc.) reikalauja mokėti lietuvių ar užsienio kalbą / kalbas, o nacionalinių dienraščių skelbimuose šis poreikis nurodomas daug dažniau (33 proc.). Šios proporcijos rodo, kad mažesnių miestų įmonės nedažnai susiduria su poreikiu vartoti užsienio kalbą / kalbas, o didžiuosiuose miestuose įsikūrusios, bendradarbiaujančios su kitų šalių įmonėmis, daug klientų (tarp jų ir užsienio) aptarnaujančios įmonės, Lietuvoje įsteigti tarptautinių įmonių padaliniai dažnai neišsiverčia be užsienio kalbos / kalbų.

3.2 Siekiant atsakyti į klausimą, ar Lietuvos įmonėms reikia darbuotojų, mokančių daugiau nei vieną kalbą, darbo skelbimai buvo suklasifikuoti pagal tai, kiek kalbų juose reikalaujama mokėti: vieną, dvi, tris ar keturias (žr. 4 pav.).

3 paveikslas. Kalbos mokėjimo poreikio nurodymas spausdintuose darbo skelbimuose

4 paveikslas. Reikalaujamų mokėti kalbų skaičius darbo skelbimuose

Darbo skelbimuose dažniausiai (46 proc., 223 skelbimai) reikalaujama mokėti dvi kalbas. Šiek tiek mažesnis yra skelbimų, kuriuose reikalaujama mokėti vieną kalbą, skaičius (43 proc., 208 skelbimai). Mokėti tris kalbas reikalaujama daug rečiau (10 proc., 51 skelbimas). Rečiausiai ieškoma darbuotojų, mokančių keturias kalbas: pastarieji (7) skelbimai sudaro vos 1 proc. tyrimo medžiagos.

3.3 Atliekant tyrimą norėta išsiaiškinti, kurių kalbų darbdaviams šiuo metu labiausiai reikia. Gauti rezultatai rodo, kad tiek interneto svetainių, tiek spausdintuose skelbimuose dažniausiai reikalaujama mokėti anglų kalbą (žr. 1 lentelę).

Reikalaujamos mokėti kalbos	
Interneto svetainių skelbimuose	Spausdintuose skelbimuose
Anglų (118) ²	Anglų (71)
Lietuvių (6)	Lietuvių (5)
Rusų (6)	Rusų (5)
Užsienio kalba (3)	Užsienio kalba (1)
Prancūzų (2)	Prancūzų (1)
Vokiečių (2)	Vokiečių (1)
Lenkų (2)	–
Danų (1)	–
Ispanų (1)	–
Skandinavų (1)	–
–	Italų (1)

1 lentelė. Reikalaujamų mokėti kalbų įvairovė darbo skelbimuose

² Čia ir tolesnėse lentelėse skliausteliuose pateikiamas skelbimų, kuriuose nurodytas reikalavimas mokėti kalbą, skaičius.

Gauti rezultatai rodo, kad interneto skelbimuose šiek tiek dažniau nei spausdintuose reikalaujama mokėti lietuvių, rusų kalbą. Matyti, kad interneto svetainėse reikalaujama mokėti įvairesnių užsienio kalbų. Įdomu tai, kad kai kuriuose skelbimuose neįvardijama, kurią kalbą reikia mokėti. Galima manyti, kad darbo skelbime nurodydami mokėti kurią nors užsienio kalbą darbdaviai pabrėžia būsimo darbdavio gebėjimą bendrauti užsienio kalba, bet ne pačią kalbą.

Kaip jau buvo minėta, daugiausia darbo skelbimų reikalauja mokėti dvi kalbas. Dažniausiai reikalaujamos mokėti kalbų poros pateiktos 2 lentelėje.

Reikalaujamos mokėti kalbų poros			
Interneto svetainių skelbimuose		Spausdintuose skelbimuose	
Anglų +	rusų (89)	Anglų +	rusų (36)
	lietuvių (11)		lietuvių (6)
	lenkų (10)		–
	vokiečių (8)		vokiečių (7)
	prancūzų (6)		–
	norvegų (4)		norvegų (1)
	danų (4)		–
	užsienio kalba (4)		užsienio kalba (3)
	italų (3)		–
	suomių (3)		–
	ispanų (2)		–
	švedų (2)		–
	čekų (1)		–
	portugalų (1)		–
	maltiečių (1)		–
	islandų (1)		–
skandinavų (1)	–		
			viena Baltijos šalių (1)
Lietuvių +	rusų (4)	Lietuvių +	rusų (2)
	užsienio kalba (1)		–
Lenkų +	rusų (1)	–	–
	užsienio kalba (1)		–
Rusų +	vokiečių (6)	–	–
Latvių +	rusų (1)	–	–

2 lentelė. Reikalaujamų mokėti kalbų porų įvairovė darbo skelbimuose

Tiek interneto, tiek spausdintuose darbo skelbimuose dažniausiai (atitinkamai 26,5 ir 23,5 proc.) reikalaujama mokėti anglų ir rusų kalbas. Panašų skaičių sudaro skelbimai, kuriuose nurodoma mokėti anglų ir vokiečių, anglų ir lietuvių, anglų ir norvegų, anglų

ir kitą užsienio kalbą. Įdomu tai, kad interneto svetainių skelbimuose greta anglų kalbos prašoma mokėti įvairesnių (prancūzų, danų, italų, suomių, ispanų, švedų, čekų, portugalų, islandų ir kt.) kalbų, o laikraščiuose rastas tik vienas skelbimas, kuriame greta anglų kalbos reikalauta mokėti Lietuvoje ne tokią populiarią norvegų kalbą. Be to, matyti, kad interneto svetainių skelbimuose reikalaujama įvairesnių kalbų porų: lietuvių ir rusų, lenkų ir rusų, rusų ir vokiečių, latvių ir rusų.

Dalis skelbimų reikalauja mokėti tris kalbas – šios kalbų grupės pateiktos 3 lentelėje.

Reikalaujamos mokėti kalbų grupės			
Interneto svetainių skelbimuose		Spausdintuose skelbimuose	
Anglų, rusų +	lietuvių (10)	Anglų, rusų +	lietuvių (8)
Anglų, rusų +	lenkų (7)	–	–
Anglų, rusų +	prancūzų (6)	–	–
Anglų, rusų +	vokiečių (3)	–	–
Anglų, rusų +	ispanų (1)	–	–
Anglų, rusų +	Baltijos šalių (1)	–	–
Anglų, rusų +	kita kalba (1)	–	–
Anglų, lietuvių +	italų (1)	–	–
Anglų, lietuvių +	lenkų (1)	–	–
Anglų, lietuvių +	estų (1)	–	–
Lietuvių, lenkų +	rusų (1)	Lietuvių, lenkų +	rusų (4)
Lietuvių, vokiečių +	rusų (1)	–	–
Latvių, lietuvių +	užsienio kalba (1)	–	–
–	–	Lietuvių, anglų +	kita kalba (1)
–	–	Lietuvių, rusų +	kita kalba (1)
–	–	Anglų, vokiečių +	prancūzų (1)

3 lentelė. Reikalaujamų mokėti kalbų grupių įvairovė darbo skelbimuose

Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad tiek interneto svetainių, tiek spausdintuose skelbimuose dažniausiai reikalaujamą trijų kalbų grupę sudaro anglų, rusų ir lietuvių kalbos. Išnagrinėjus trijų kalbų grupes, nurodytas interneto svetainių skelbimuose, matyti, kad dvi pirmos kalbos yra Lietuvos verslo srityje plačiai vartojamos anglų ir rusų, anglų ir lietuvių kalbos, o trečioji – retesnė (ispanų, italų, prancūzų, estų). Spausdintuose skelbimuose nurodytos trijų kalbų grupės nėra tokios įvairios – jas sudaro lietuvių, anglų, rusų, lenkų kalbos. Iš visų darbo skelbimų rastas tik vienas, kuriame reikalaujama mokėti keturias – lietuvių, rusų, anglų ir latvių – kalbas.

Apibendrinant galima pasakyti, kad interneto svetainių skelbimuose reikalaujama įvairesnių kalbų nei spausdintuose. Matyti, kad apskritai Lietuvos įmonėms reikia

darbuotojų, mokančių ne tik pasaulyje plačiai vartojamas anglų, rusų, vokiečių, prancūzų kalbas, bet ir kaimyninių (latvių, estų, lenkų), pietinių (italų, ispanų, portugalų), šiaurinių (norvegų, danų, suomių) šalių kalbas. Dažnai darbo skelbimuose visai nenurodoma, kurios kalbos įgūdžių reikalaujama, tik prašoma mokėti *užsienio kalbą, kitą kalbą, dar vieną kalbą, vieną Baltijos šalių kalbą, vieną skandinavų kalbą*.

Analizuojant darbo skelbimus, pastebėta, kad greta užsienio kalbos darbo skelbimuose dažnai reikalaujama gerai mokėti ir lietuvių kalbą, pvz.:

- (1) *lietuvių bei anglų kalbų mokėjimas; puiki lietuvių ir anglų kalba; lietuvių ir anglų kalbos įgūdžiai; nepriekaištingas lietuvių, anglų bei rusų kalbų mokėjimas, geras lietuvių kalbos rašybos taisyklių mokėjimas; taisyklinga lietuvių kalba, geros rusų ir anglų kalbų žinios; lietuvių kalbos žinios žodžiu ir raštu, gera gramatika ir leksika.*

Tokie skelbimai, kuriuose nurodoma mokėti lietuvių kalbą, sudaro 12 proc. visų nagrinėtų darbo skelbimų. Juose prašoma mokėti taisyklingą lietuvių kalbą, neretai patikslinama, kad ją reikia mokėti raštu ir žodžiu ar turėti lietuvių kalbos įgūdžių. Nurodymą mokėti (taisyklingą) lietuvių kalbą pagrindžia Lietuvos Respublikos valstybinės lietuvių kalbos įstatymas, kuriame nurodoma, kad ne tik valstybės tarnybos ir savivaldos institucijų, bet ir gyventojų aptarnavimo įstaigų vadovai, tarnautojai ir pareigūnai turi mokėti valstybinę kalbą pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytas kalbos mokėjimo kategorijas (6 straipsnis).

3.4 Iš visų nagrinėtų darbo skelbimų rasti tik 2, kuriuose reikalaujama mokėti kalbą įvardijama remiantis Bendra Europos kalbų mokėjimo orientacine sistema³. Viename darbo skelbime nurodoma reikalinga *puiki vokiečių kalba (C1 lygiu)*, kitame – kad darbuotojas turi *mokėti vieną užsienio kalbą (anglų, vokiečių arba prancūzų) pažengusio vartotojo lygmens B1 lygiu*. Toks reikalaujamos mokėti kalbos apibūdinimas leidžia žmogui, pretenduojančiam į siūlomas pareigas, lengvai įsivertinti kalbos žinias ir nustatyti, ar turimi kalbėjimo, rašymo, skaitymo ir supratimo įgūdžiai atitinka darbo skelbime nurodytą kalbos mokėjimo lygį.

Kituose skelbimuose įvardijant reikalaujamą mokėti kalbą, nurodant kalbos mokėjimo lygį laikomasi tam tikros lingvistinės struktūros. Darbo skelbime, kuriame reikalaujama mokėti kalbą / kalbas, pirmiausia pasakoma, kókos turi būti kalbės žinios, kaip gerai reikia mokėti kalbą, pavyzdžiui:

³ „Bendra Europos kalbų mokėjimo orientacinė sistema (CEFR) įkurta Europos Tarybos ir įgyvendinama bendradarbiaujant su Europos Komisija. Ši sistema grindžiama gebėjimų, kurių reikia įvairioms problemoms skirtingose situacijose spręsti, vertinimu, todėl puikiai tinka sudėtingai darbo tikrovei vertinti.“ (Verslo forumo ataskaita 2008, 12)

- (2) **geras** anglų, rusų kalbų mokėjimas; **puikūs** lietuvių ir anglų kalbos įgūdžiai; **labai geras** rusų kalbos mokėjimas žodžiu; **ITIN geros** lietuvių kalbos žinios; **minimalios** anglų kalbos žinios; **nepriekaištingas** lietuvių, anglų bei rusų kalbų mokėjimas [paryškinta autorės].

Pateikti pavyzdžiai rodo, kad skelbimuose kalbos žinios, įgūdžiai ar mokėjimas apibūdinamas būdvardžiais *geras, puikūs, minimalios, nepriekaištingas*,rieveksmiais *gerai, puikiai* ir kt. Apibūdinus pageidaujamas kalbos žinias, pasakoma, kokią kalbą / kalbas reikalaujama mokėti. Tada pateikiami abstraktieji daiktavardžiai, apibrėžiantys kalbos įgūdžius: *žinios, mokėjimas, kalba, įgūdžiai, pagrindai, žinojimas, išmanymas*, pavyzdžiui:

- (3) *lenkų, anglų, rusų kalbų mokėjimas; geros anglų ir rusų kalbų žinios; puiki lietuvių ir anglų kalba; labai geri anglų kabos įgūdžiai; anglų kalbos pagrindai; puikus latvių, lietuvių kalbų išmanymas* [paryškinta autorės].

Iškėlus hipotezę, kad tokia abstrakčia formuluote nurodytą kalbos mokėjimo lygį būsiami darbuotojai gali suprasti skirtingai, buvo atliktas nedidelis eksperimentas. Pasirinkus keletą tiriamosios medžiagos skelbimų, kuriuose įmonei reikalingi kalbos įgūdžiai įvardyti kaip *anglų kalbos žinios, labai gerai mokėti ispanų kalbą, turėti labai gerus anglų kalbos įgūdžius, geros anglų kalbos žinios, labai geros anglų ir ispanų kalbos žinios raštu ir žodžiu* ir pan., buvo išsiųsti 23 elektroniniai laišakai darbo skelbimus paskelbusiems įmonėms. Gauti 12 atsakymų atskleidė, kad darbdaviai skirtingai supranta / apibūdina minėtus kalbos įgūdžių įvardijimus. Pavyzdžiui, paprašius pakomentuoti, kaip reikėtų suprasti skelbime nurodytą kalbos įgūdžių reikalavimą (*anglų, rusų) kalbos (-ų) žinios*, gauti tokie atsakymai:

- (4) *savininkai pageidauja, kad darbuotojai bent suprastų anglų kalbą; mums reikia, kad darbuotojas galėtų pasisveikinti / atsisveikinti, paprašyti asmens dokumento, informuoti lankytojus apie pagrindinius įvykius; reikia sklandžiai susikalbėti su kolegomis Latvijoje, bendrauti temomis, kurios susijusios su prekėmis, tiekėjais, duomenų baze; jomis vyksta derybos su tiekėjais* [paryškinta autorės].

Matyti, kad darbdaviai skirtingai suvokia skelbimuose pateikiamą kalbos įgūdžių įvardijimą (*anglų, rusų) kalbos (-ų) žinios*. Vienur šis įvardijimas apima pagrindų žinias – gebėjimą *bent suprasti* kalbą. Kitur minėtas įvardijimas reiškia *informuoti lankytojus, pirkti prekes iš užsienio partnerių ir vykdyti derybas*, nors pastariesiems dviem veiksams atlikti anglų kalbos pagrindų tikrai neužtenka. Galima manyti, kad tokie abstraktūs kalbos įgūdžių įvardijimai yra skirtingai suprantami ir darbo ieškančių asmenų.

Dar vieną kalbos poreikio formuluotės struktūrinę dalį sudaro ryškia tikslinimo funkciją atliekantys žodžiai, pvz.:

- (5) *geros anglų kalbos žinios (raštu, žodžiu), rusų (žodžiu); geri lietuvių kalbos įgūdžiai, anglų, rusų kalbos mokėjimas (sugebėti suprasti ir kalbėti); moterims, turinčioms būtinės šnekamosios anglų kalbos žinių: senų žmonių lankymas ir pagalba jiems namuose; techninės anglų kalbos pagrindai; anglų kalba reikalinga bendrauti tel. ir el. paštu* [paryškinta autorės].

Iš pavyzdžių matyti, kad tikslinimo funkciją atlieka kalbės vartojimo sritį (*raštu* ir *žodžiu, kalbėti, suprasti*), kalbos atmainą (*šnekamosios, rašytinės* žinios) įvardijantys žodžiai. Galima teigti, kad jie sudaro vieną iš svarbiausių kalbos poreikio formuluotės struktūrinių dalių, nes leidžia būsimam darbuotojui nors šiek tiek įsivertinti turimas žinias. Kartais skelbimai, kuriuose tikslinimo funkciją atlieka žodžiai *būtinės šnekamosios, bendrauti tel. ar el. paštu* ir kt., parodo, kad į siūlomas pareigas gali pretenduoti asmenys, įgiję tik kalbos pradmenis, tam tikra kalba gebantys bendrauti, bet ne skaityti. Kai kuriuose skelbimuose suteikiama papildomos informacijos, pavyzdžiui:

- (6) *mokėti rusų ir anglų kalbas (lenkų kalba – didelis privalumas); vienos iš skandinavų kalbų mokėjimas (didelis privalumas); būtina mokėti prancūzų kalbą* [paryškinta autorės].

Ši informacija būsimam darbuotojui parodo, kad tam tikrės ar dar vienos kalbės mokėjimas suteikia pranašumą arba kad mokėti tam tikrą ar papildomą kalbą yra būtina.

4 Išvados

Atlikus sociolingvistinę darbo skelbimų analizę, nustatytas kalbų poreikis Lietuvos įmonėse. Paaiškėjo, kad dažniausiai ieškoma darbuotojų, mokančių vieną (anglų) arba dvi (anglų ir rusų) kalbas. Darbo skelbimuose, kuriuose reikalaujama mokėti 3 kalbas, dažniausiai pageidaujama valstybinės (lietuvių), *lingua franca* (anglų) ir kitos (rusų, prancūzų, lenkų) kalbos. Dažniausiai įmonių pageidautos kalbos išsidėsto tokia eile: anglų, rusų, lietuvių, vokiečių ir lenkų. Esama įmonių, kurioms reikalingi darbuotojai, mokantys ir ne tokias populiarias (suomių, norvegų, danų, ispanų, italų, portugalų, maltiečių, estų, latvių) kalbas. Ne vienai įmonei svarbu, kad būsimasis darbuotojas mokėtų taisyklingą lietuvių kalbą. Darbo skelbimuose kalbos mokėjimas dažniausiai įvardijamas nesiremiant Bendra Europos kalbų mokėjimo orientacine sistema (rasti tik 2 skelbimai, kuriuose įvardijant kalbų žinias ir įgūdžius remiamasi šia lygių sistema). Kituose skelbimuose abstrakčios reikšmės žodžiais nurodoma (*labai gerai ar puikiai mokėti (anglų) kalbą, turėti gerus (rusų) kalbos įgūdžius ar žinias*).

Lietuvos įmonių poreikis turėti dvi kalbas mokančių darbuotojų atitinka ES dokumentuose šiandieniam žmogui keliamą reikalavimą – mokėti gimtąją ir dar dvi kitas kalbas. Lietuvos verslo srityje dvi antrosios kalbos dažniausiai yra anglų ir rusų. Pastarosios kalbos poreikį galima paaiškinti Lietuvos istorine-politine ir geografinė padėtimi. Šia kalba bendraujama ne tik su Rusijos, bet ir (labai dažnai) su Latvijos, Lenkijos, Baltarusijos verslo partneriais ar klientais.

Atliekant tyrimą pastebėta, kad darbo skelbime nurodytą kalbos / kalbų poreikį ir mokėjimo lygį dažnai lemia siūlomos pareigos. Taigi numatyta ateityje darbo skelbimus tirti atsižvelgiant į kalbų poreikio ir siūlomų pareigų santykį; taip pat planuojama lyginti verslo srities darbo skelbimus su valstybės tarnautojams skirtais darbo skelbimais.

Padėka

Rinkti ir analizuoti darbo skelbimus padėjo Vytauto Didžiojo universiteto Taikomosios lietuvių kalbotyros programos magistrantės Eglė Krivickaitė, Irina Lukašenko, Živilė Bikinienė, Lidia Niewulis ir Rita Blauzdytė. Už idėjas, pagalbą ir pastabas dėkoju prof. dr. I. Dabašinskienei.

Literatūros sąrašas

- Andžiūtė V., J. Balčiauskaitė, N. Mažeikienė. 2007. Projektų vadybininkų kompetencijos struktūra įmonių darbdavių požiūriu. *Ekonomikos ir vadybos aktualijos' 2007*. Septintoji studentų mokslinių darbų konferencija. Šiaulių universiteto leidykla. 15–22.
- Astromskienė A., A. Liučvaitienė. 2008. Darbo rinkos pokyčių įtaka administratoriaus profesinių kompetencijų ugdymui. *Vadyba* 2 (13), 9–12.
- Bendrijos veiksmų daugiakalbystės srityje aprašas ir internetinės konsultacijos su visuomene rezultatai*. 2008. Komisijos tarnybų darbo dokumentas Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/inventory_lt.pdf, žiūrėta 2010-10-28.
- Darquennes, J., P. Nelde. 2006. German as a Lingua Franca. *Annual Review of Applied Linguistics* 26, 61–77.
- Daugiakalbystės reikalų aukšto lygio grupės galutinė ataskaita*. 2007. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/languages/archive/doc/multishort_lt.pdf, žiūrėta 2010-10-25.

- Dobelienė R. 2008. Sociologinio tyrimo „Kalba darbe“ apžvalga. *Gimtoji kalba* 4, 16–22.
- ELAN: *Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise*. 2006. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc421_en.pdf, žiūrėta 2010-11-05.
- Godenzzi, J. C. 2006. Spanish as a Lingua franca. *Annual Review of Applied Linguistics* 26, 100–124.
- Kankaanranta, A., L. Louhiala-Salminen. 2010. “English? – Oh, it’s just work!”: A study of BELF users’ perceptions. *English for Specific Purposes* 29, 204–209.
- Lehtonen, T., S. Karjalainen. 2008. University graduates’ workplace language needs as perceived by employers. *System* 36, 492–503.
- Li, D. C. S. 2006. Chinese as a Lingua Franca in Greater China. *Annual Review of Applied Linguistics* 26, 149–176.
- Pavlenko, A. 2006. Russian as a lingua franca. *Annual Review of Applied Linguistics* 26, 78–99.
- Poncini, G. 2003. Multicultural Business Meetings and the Role of Languages other than English. *Journal of Intercultural Studies* 24 (1), 7–32.
- Ramonienė M. (red.). 2010. *Miestai ir kalbos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Ranonytė A., L. Labanauskas, A. Virbalienė, I. Petreikienė. 2007. *Vertinamasis prognostinis verslo vadybos ir administravimo srities specialistų kvalifikacijų poreikio tyrimas*. Prieiga per internetą: http://www.smk.lt/uploads/archyvas/dokumentai/071130/Galutine_ataskaita_2.pdf, žiūrėta 2010-12-13.
- Rogerson-Revell, P. 2007. Using English for International Business: A European case study. *English for Specific Purposes* 26, 103–120.
- Seidlhofer, B., A. Breiteneder, M. L. Pitzl. 2006. English as a Lingua Franca in Europe: Challenges for Applied Linguistics. *Annual Review of Applied Linguistics* 26, 3–34.
- Vaicekauskienė, L. 2010. Globalioji daugiakalbystės perspektyva: anglų kalbos vieta ir vaidmuo Lietuvos miestų erdvėje, *Miestai ir kalbos*. M. Ramonienė (red.). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 175–203.
- Wright, S. 2006. French as a Lingua Franca. *Annual Review of Applied Linguistics* 26, 35–60.
- Žiliūtė, G. 2003. *Darbdavių lūkesčiai ir reikalavimai pardavimų vadybininkams*. Šiaulių universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Vadybos katedra (tiriamasis darbas).

Do Lithuanian employers need multilingual employees?

Agnė Kalninytė

Summary

This paper discusses the variety of languages and the level of language competence required in job advertisements in Lithuania. The research is based on the data collected from on-line and hard-copy newspapers; job advertisements under investigation include those written in Lithuanian and other languages. The main findings suggest that in on-line advertisements employers require foreign language competence more often than those in the hard-copy adverts. It has also been observed that competence of two languages is of high demand. If employers require competence of 3 languages, the order of the languages is as follows: national (Lithuanian), lingua-franca (English), and others (Russian or Polish). Lithuanian is of high importance in job advertisements as employers tend to take into consideration the level of written and spoken Lithuanian. Finally, the data have revealed that in job advertisements language knowledge is described in very abstract terms, and references to the CEFR are hardly ever observed in the collected data.

Įteikta 2010 m. lapkričio mėn.